

Asia: D6L56D3-22

Kansallinen raportti - YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisen määräaikaistarkastelun (UPR) neljäs tarkastelukierros

Lausunnonantajan lausunto

1. Miten edellisen UPR-tarkastelun suositusten täytäntöönpano on onnistunut ja mitä täytäntöönpanotoimia olisi hyvä raportissa tuoda esille?

-

2. Mitkä ovat sellaisia yleisempiä ihmisoikeuksiin liittyviä teemoja, joissa Suomi on onnistunut tai jotka kaipaavat lisähuomiota?

Translaki

Suomi on parhaillaan Marinin hallitusohjelman mukaisesti päivittämässä lakia sukupuolen vahvistamisesta, eli translakia. Hallituksen esityksessä uudeksi translaiksi on kattavasti huomioitu tunnistettuja tällä hetkellä voimassa olevan lain ongelmia. Lain valmistelussa on myös kiinnitetty huomiota Suomea sitoviin lapsen oikeuksiin liittyviin velvoitteisiin ja tehty tarkoituksenmukaista vaikutusarviointia lasten ja nuorten osalta, mutta alaikäisiin liittyviä epäkohtia ei kuitenkaan olla näillä näkymin korjaamassa. Tällöin Suomi jää auttamattomasti jälkeen Pohjoismaisesta ihmisoikeuskehityksestä jättämällä alaikäiset translain uudistuksen ulkopuolelle vailla mahdollisuutta sukupuolen juridiseen vahvistamiseen. Allianssi vaatii valtioneuvoston oikeuskanslerin tapaan, että jatkovalmistelu lapsen oikeuksien toteutumiseksi pitää käynnistää nopeasti.

COVID-19-pandemia ja rajoitustoimet

On hyvä, että ihmisoikeuksien toteutumiseen viime vuosina merkittävästi vaikuttanut COVID-19-pandemia on huomioitu raportissa. Olisi tärkeää myös suunnata katse myös tulevaisuuteen: miten voitaisiin varmistaa, ettei esimerkiksi vastaavan laajuisia koulujen etäopetukseen siirtymisiä tehtäisi kuin vasta hyvin viimesijaisena toimenä? Pahimpina pandemian hetkinä nähtiin ristiriitaisia

tilanteita, joissa esimerkiksi työelämä ja vapaa-ajan toiminnot olivat käynnissä lähes normaalisti, mutta lapset ja nuoret eivät päässeet kouluun. Kuten raporttiluonnoksessakin todetaan, oli koulujen suluilla merkittäviä (ja pahimmassa tapauksessa hyvin pitkäaikaisia) vaikutuksia nuorten oppimiseen ja elämään. Näitä negatiivisia vaikutuksia tulee nyt ja tulevina vuosina pyrkiä aktiivisesti lieventämään.

Oikeus sosiaaliturvaan

Perusturvan taso ei Suomessa riitä kattamaan kohtuullista minimikulutusta. Meneillään olevassa sosiaaliturvauudistuksessa on etuusjärjestelmää muokattava ihmisille nykyistä ymmärrettävämmäksi ja selkeämmäksi ja perusturvan tasoa on parannettava. Perusturvan tason korottaminen vähentää viimesijaisen toimeentulotuen tarvetta. Nuorten kohdalla erityinen ongelma on se, ettei oikeutta ensisijaisiin etuuksiin usein synny. Näin on erityisesti työttömyysturvan kohdalla, jossa alle 25-vuotiaille työttömille on erilaiset tiukemmat ehdot. Nuorten on vaikea täyttää näitä ehtoja ja moni kohtaakin hyvin pitkän odotusajan ennen kuin oikeus työttömyysturvaan muodostuu. Suuri osa toimeentulotuella elävistä nuorista onkin tosiasiallisesti työttömiä mutta vailla työttömyysetuuksia. Allianssi näkee erittäin tärkeänä tilanteen muuttamisen.

Oikeus terveyteen

Allianssi näkee, että mielenterveyskysymysten tulisi vielä voimakkaammin näkyä raportissa. Nuorten mielenterveys on kehittynyt huonoon suuntaan jo pitkään, mutta pandemia ja rajoitustoimet ovat lisänneet mielenterveyden oireilua merkittävästi. Mielenterveyden edistämiseen ja mielenterveyspalveluihin tulee suunnata nykyistä enemmän resursseja. Erityisen tärkeää on varmistaa matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden saatavuus.

Demokratia ja kansalaisjärjestöt

Allianssi on huolissaan demokratian tilasta niin globaalisti kuin Suomessa. Järjestökenttä, ml. nuorisojärjestöt, ovat välttämätön osa toimivaa demokraattista järjestelmää. Viime vuosina niin koronarajoitukset, rahoituksen epävarmuus kuin pitkäaikainen trendi, jossa osallistuminen järjestötoimintaan on laskussa, ovat syöneet kansalaisjärjestökentän elinvoimaisuutta ja toiminnan mahdollisuuksia. On välttämätöntä, että Suomi sitoutuu kansalaisjärjestökentän elinvoimaisuuden vahvistamiseen, mm. takaamalla nuorisotalon sellaisen rahoituksen, joka mahdollistaa nuorten tarpeisiin vastaamisen.

Nuoret, rauha ja turvallisuus

Suomi on sitoutunut toimeenpanemaan YK:n turvallisuusneuvoston nuoret, rauha ja turvallisuus eli 2250-päätöslauselman omalla toimintaohjelmallaan, joka hyväksyttiin vuonna 2021. On välttämätöntä, että toimintaohjelman toteuttaminen ei ole hallituskokoonpanosta kiinni, vaan että sitoutuminen ja resurssit taataan poikkihallinnollisesti, parlamentaarisesti ja pitkälle aikavälille. Siten voidaan edistää nuorten osallistumista turvallisen yhteiskunnan luomiseen ja päätöksentekoon.

Ympäristökriisit, kestävä kehitys ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus

Ilmastokriisi, luontokato ja muut ympäristökriisit ovat globaaleja tulevaisuuskysymyksiä, jotka on ratkaistava tänään, jotta nuorten ja tulevien sukupolvien oikeus elinkelpoiseen planeettaan toteutuu. Suomen on sitouduttava Pariisin ilmastopöytäkirjan ja kestävä kehityksen tavoitteisiin kaikilla hallinnonaloilla, ml. omistajapolitiikassa ja maankäytössä, jotta sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus voi toteutua. Valtaosa nuorista kannattaa kestävä kehityksen tavoitteita. Nuorten on päästävä vaikuttamaan ilmasto- ja luontokysymyksistä päätettäessä.

3. Vapaamuotoiset kommentit (esimerkiksi raporttiluonnoksesta)

-

Hiltunen Titta
Suomen nuorisovaltuuston kattojärjestö Allianssi ry